

KOMPETENTNOST RODITELJA ZA RODITELJSKU ULOGU I SOCIOEMOCIONALNI STATUS PREDŠKOLSKOG DJETETA¹

Bašić Josipa

Originalni znanstveni članak

Odsjek za socijalnu pedagogiju
Fakultet za defektologiju, Zagreb

UDK: 376.5
Zaprimljeno: 1. 10. 1993.

Sažetak

Na uzorku od 168 djece od 3 do 4 godine starosti obaju spolova, ispitivan je njihov socioemocionalni status (procjenjivali odgajatelji) i kompetentnost njihovih roditelja za roditeljsku ulogu (procjenjivali roditelji). Rezultati kvazikanoničke korelacijske analize ukazuje na postojanje veza između ta dva prostora, a koje se očituje kroz pet parova kvazikanoničkih faktora.

Zaključak, koji je na razini dobivenih rezultata moguće donijeti, usmjerava na razmišljanja o povezanosti "normalnog" socioemocionalnog razvoja djece uz istovremenu kompetentnost roditelja, odnosno poremećaje u socioemocionalnom razvoju i specifičnu nekompetentnost roditelja.

KLJUČNE RIJEČI: kompetentnost za roditeljsku ulogu, socioemocionalni status predškolskog djeteta

1. PROBLEM

Obitelj, kada su u pitanju predškolska djeca, djeluje u razdoblju kada se još relativno "sirovi materijal" oplemenjuje ljudskim vrijednostima i osposobljava ga se za odgovoran život. Upravo ta rana dob i način na koji se vrši "prijenos" socijalnih vrijednosti osigurava obitelji prioritet među činiocima socijalizacije. Pitati se - tko su roditelji?, koliko je njihova kompetentnost za roditeljsku ulogu?, postaje sve važnije. Kompetentnost je u ovom slučaju moguće promatrati i kao potrebno znanje i kao potrebne vještine i kao osobnost kroz koju roditelj prenosi generacijske utemeljenosti. Prepuštiti socijalizaciju djeteta stihijskom i nedovoljno poznatom "poslu" - roditeljstvu, sve više dolazi u pitanje. Sve je više traženja za iznalaženjem takvih treninga roditelja koji će im omogućiti vlastito snalaženje u roditeljstvu i učinkovitija umijeća u obavljanju tog posla. Ideje da roditelji najčešće ne čine greške namjerno već stoga što ne znaju i umiju bolje, dovodi do pojava različitih treninga za roditelja, kako male djece, tako i djece drugih razdoblja u odrastanju (Gordon, 1987). Takvim razmišljanjima približava se i Toffler (1970) smatrajući da njega i odgoj zahtjevaju znanje i umijeće, koje nema baš svatko. Njegovo razmišljanje ide i dalje, pa on smatra da bi

mnogi roditelji da im se pruži prilika rado odustali od svojih roditeljskih dužnosti ne zbog pomanjkanja osjećaja dužnosti ili ljubavi već zbog jakog pritiska te funkcije koja im je povjerena, a oni se ne snalaze i shvaćaju da su nedorasli svojoj ulozi.

Kompetentnost za roditeljsku ulogu moguće je označiti regulatorom ukupnog roditeljskog ponašanja, koje proizlazi iz percepcije sposobnosti koju pojedinac ima, znanja, vještina i sl. (Gustović - Ercegovac, 1992). Dječji razvoj, u sklopu toga i socioemocionalni razvoj djeteta, moguće je povezati s kompetentnošću roditelja. Naime, imajući u vidu da osjećaj kompetentnosti dovodi do osjećaja zadovoljstva, snage, upornosti, a osjećaj nekompetentnosti do apatije, bespomoćnosti, anksioznosti, okrivljavanja sebe i sl. (Gustović-Ercegovac, 1992) može se promatrati utjecaj različito percipirane roditeljske kompetentnosti na socioemocionalni razvoj djece.

Gledano kroz teorije zadovoljavanja potreba i promatrajući potrebu za samopoštovanjem ili moći (Maslow, 1982, Glasser, 1988) jasno je da svatko od nas pa tako i roditelji upravo kroz svoju roditeljsku ulogu (možda i jedino kroz nju) mogu ostvariti svoju želju (sliku) za moći, postignućem, adekvatnošću, dominacijom, kompetentnošću, sigurnošću, nezavisnošću, slobodom. Maslow (1982) želju za kompetentnošću vidi kao jednu od osnovnih komponenti samopoštovanja, kao jednog od

¹ Ovaj je rad dio znanstvene tematske jedinice "Evaluacija integralne metode u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima" znanstvenog projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju".

osnovnih konstrukata slike o sebi. Zadovoljavanje ovih želja donosi roditeljima osjećaj samopouzdanja, vrijednosti, snage, energije, kompetentnosti i adekvatnosti. Roditelji koji se osjećaju kompetentnima jesu oni koji češće doživljavaju iskustvo uspjeha, osjećaj zadovoljstva i pozitivnih emocija, a ako u takvom okruženju rastu i razvijaju se djeca, moguće je pretpostaviti zdrav dječji razvoj (ukoliko on nije ograničen nekim drugim činiocima) jer globalno zadovoljstvo određuje opći kvalitet života (Bezinović, 1988). Kako se gradi uvjerenje o osobnoj (ne)kompetentnosti? Tri su činioca: osobna iskustva sa situacijama koje su iziskivale kompetentno ponašanje, socijalna komparacija, socijalna uvjerenja, odnosno vrednovanja (Bezinović, 1988).

Ako se zna da percepcija osobne kompetentnosti može imati značajan utjecaj na socijalne odnose pojedinca i relacije između socioemocionalnog razvoja i statusa djeteta, percepcija kompetentnosti roditelja za roditeljsku ulogu mogla bi biti značajan istraživački "izazov" jer još nije dovoljno istraživano. Akciona razina navedenog znanstvenog istraživanja, odnosno primjena integralne metode² u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima usmjerena je na jačanje socioemocionalnog razvoja predškolske djece uz istovremeno podizanje kompetentnosti roditelja za odgojnu funkciju. Rezultati ovog znanstvenog istraživanja bit će prvi pokazatelji o smjeru u kojem bi trebalo usmjeriti djelovanje integralne metode i prema djeci i prema roditeljima.

Stoga je cilj ovog rada usmjeren na utvrđivanje relacija socioemocionalnog statusa djeteta i percepcije kompetentnosti roditelja za njihovu roditeljsku ulogu. Pri tome je moguće očekivati adekvatan socioemocionalan razvoj djeteta u konstelaciji veće percepcije kompetentnosti roditelja za njihovu roditeljsku ulogu.

2. METODE RADA

2.1. Uzorak

Uzorak za ovo ispitivanje čine roditelji djece (N=168, oba spola, u dobi od 3 do 4 godine) smještene u osam predškolskih ustanova u gradu Zagrebu i jednoj predškolskoj ustanovi u Rijeci. Uzorak roditelja uglavnom je obuhvatio majke. Uzorak djece, čiji su roditelji ispitivani, čini eksperimentalnu skupinu djece s kojom će se posredstvom integralne metode djelovati na područje socioemocionalnog razvoja djece i kompetentnost roditelja.

2.2. Mjerni instrument

Za potrebe ovog rada upotrebljena su dva instrumenta:

1. Upitnik o socioemocionalnom statusu djeteta
 2. Skala percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu
- Upitnik o socioemocionalnom statusu konstruiran je za potrebe navedenog znanstvenog istraživanja. On sadrži 30 itema. Odgovori su graduirani od 1 do 4 kod čega je 1 u pravilu pozitivno, a 4 u pravilu negativno usmjeren razvoj ili socioemocionalni status djeteta. Sadržajno, socioemocionalni status³ pokriven je varijablama koje je moguće svesti na (ne)poremećaje u socijalnom razvoju, (ne)poremećaje u emocionalnom razvoju i (ne)poremećaje na fizičkom planu (Koller-Trbović, 1991). Ovaj upitnik za svako dijete u uzorku ispunjavali su odgovaratelji. Skalu percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu konstruirala je A. Gustović-Ercegovac (1992). Koeficijenti valjanosti su uglavnom zadovoljavajući. Nešto niže korelacije dobivene su na tvrdnje koje sadržajno iznose izrazito čvrsto uvjerenje u sposobnost za roditeljsku ulogu. Koeficijenti pouzdanosti svake od 20 tvrdnji su iznimno visoki i variraju od 0.78 do 0.81. Homogenost skale provjerena je faktorskom analizom rezultata. Ekstrahirana su dva faktora: nekompetentnost za roditeljstvo (pouzdanost .83) i kompetentnost za roditeljstvo (pouzdanost .74).

2.3. Metode rada

Relacije između dva navedena seta varijabli (30 varijabli socioemocionalnog statusa djeteta i 20 varijabli percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu) utvrđene su postupkom kvazikanoničke korelacijske analize po programu QCCR.

3. REZULTATI

Kvazikanoničkom korelacijskom analizom izolirano je pet značajnih parova kvazikanoničkih faktora međusobno osrednje povezanoati (Tablica 1.).

Tablica 1

Kvazikanonička kovarijanca i korelacija

Kvazikanonički faktori	Kovarijanca	Korelacija
F1	1.4034	.3222
F2	.7541	.3517
F3	.6492	.3596
F4	.5859	.4614
F5	.5638	.4037

² Integralna metoda temelji se u svom teorijskom i praktičnom smislu na učenjima W. Glassera i T. Gordona kao i niza drugih humanistički orijentiranih autora (Bašić, Žižak, 1992).

³ Socioemocionalni status djeteta označava socijalnu i emocionalnu zrelost (ili nezrelost) koja se očituje kroz određeni stupanj takvih oblika socijalnog ponašanja i tipičnih načina emocionalnih reagiranja koji su poželjni, prikladni i svojstveni osobi određene dobi (Petz, 1992).

Tablica 2

Struktura (S) i krostruktura (Q) kvazikanoničkih faktora u prostoru varijabli sociodemocionalnog statusa predškolskog djeteta

Varijabla	F1		F2		F3		F4		F5	
	S1	Q1	S2	Q2	S3	Q3	S4	Q4	S5	Q5
POPPE	-.26	-.05	.15	.04	.11	-.07	-.33	-.11	-.55	-.16
POELI	-.25	.03	.05	.10	.30	.06	-.32	-.06	-.44	-.13
PROGO	-.40	-.18	.05	.01	.12	-.07	-.50	-.20	.09	.11
DRPRO	-.24	.10	-.11	.00	.43	.08	-.34	-.11	-.33	-.07
UVAZA	-.56	-.24	-.48	.18	.33	-.07	-.11	-.04	-.14	.02
UVAPO	-.70	-.20	-.36	-.10	.58	.06	-.10	-.02	-.14	.05
RASPO	-.72	-.17	-.21	-.14	.57	.00	-.18	-.01	-.61	-.11
USTRA	-.57	-.12	-.11	-.09	.46	.07	-.28	-.04	-.22	-.04
DOMIN	-.27	-.05	.70	.21	.06	-.00	-.34	-.09	-.12	-.06
OSAML	-.58	-.15	.54	.20	.38	.06	-.22	-.03	-.10	-.08
PRIST	-.62	-.13	.61	.13	.36	.04	-.33	-.08	-.17	.06
SUKOB	-.38	-.15	-.66	-.22	.49	.11	.09	.11	.00	.14
VEAGR	-.34	-.07	-.66	-.17	.54	.12	-.13	-.05	-.27	-.02
AGRES	-.41	-.01	-.50	-.14	.68	.20	-.08	-.06	-.42	-.07
SUOSJ	-.65	-.21	-.14	-.09	.46	-.00	-.02	.04	.07	.12
ODVAJ	-.42	-.10	.41	.08	.12	-.05	-.20	-.10	-.28	-.03
VESEL	-.60	-.08	.45	.16	.57	.14	.11	.02	-.34	-.08
UNIST	-.40	-.03	-.57	-.17	.52	.06	-.08	.00	-.35	-.07
STIDL	-.34	-.08	.71	.27	.27	.09	-.27	-.08	-.00	.01
NAMET	.22	.10	-.64	-.23	-.15	-.08	.14	-.05	-.18	-.03
PASIV	.34	.00	-.73	-.25	-.22	-.03	.11	-.06	-.07	-.13
PLACL	-.55	-.22	.17	.07	.19	-.14	.26	.20	-.48	-.15
PLASL	-.25	-.04	.53	.21	.11	.05	.29	.19	-.28	-.07
UVRED	-.27	.06	-.10	-.04	.57	.25	.28	.10	-.38	-.06
LJUBO	-.37	-.14	-.16	.01	.33	-.00	.30	.13	-.24	-.05
ISKRE	-.46	-.13	-.39	-.21	.43	.00	-.16	-.06	-.39	-.10
RADOZ	-.62	-.15	.35	.13	.51	.10	-.31	-.10	-.18	-.03
KRITI	-.61	-.17	-.24	-.05	.48	-.01	-.20	-.08	-.35	-.02

Tablica 3

Struktura (S) i krostruktura (Q) kvazikanoničkih faktora u prostoru varijabli percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu

Varijabla	F1		F2		F3		F4		F5	
	S1	Q1	S2	Q2	S3	Q3	S4	Q4	S5	Q5
OSSIG	-.47	-.22	-.25	-.05	.02	.06	.17	.01	.32	.07
DASUM	.64	.19	.23	-.05	.37	.01	-.25	-.10	.02	.03
BOLJI	.66	.18	.20	.10	.26	-.00	-.17	-.06	-.07	-.05
INSTI	-.12	.05	-.02	-.01	-.13	-.08	.46	.13	.26	.14
ZNANJ	.66	.18	-.29	-.09	.44	.01	-.34	-.15	.20	.06
GENIS	.43	.10	-.22	-.04	.28	.07	.04	.03	-.21	-.14
SUPRU	.43	.08	-.05	-.06	.42	.13	.63	.38	.01	-.06
POSTU	-.40	-.08	.03	.00	-.17	.01	.30	.03	-.06	-.02
UTJEC	.71	.25	-.17	-.07	.31	-.02	-.01	.05	-.18	-.18
ZAHTJ	.18	-.05	.18	.07	.71	.28	.08	-.01	.09	.00
MOGAO	.43	.14	-.06	-.00	.15	-.02	.14	.09	.30	.06
REAGI	.45	.13	.36	.15	.33	.03	.33	.12	.22	.09
DOBRO	-.19	-.03	-.05	.00	-.44	-.18	.44	.11	.25	.08
TERET	.66	.22	.20	.10	.42	.03	-.02	-.00	-.08	-.01
PRAVI	.68	.24	-.07	.00	.37	.03	.00	-.02	.25	.11
POGRI	-.06	.00	-.28	-.04	.09	-.03	.12	.03	.68	.23
VISEZ	.44	.05	-.48	-.12	.46	.12	-.44	-.15	.25	.07
GRESK	.21	-.02	-.08	-.04	.48	.15	.01	-.03	.67	.21
ODLUC	.02	-.00	-.33	-.10	.32	.09	.36	.14	.32	.04
TVSKO	.45	.12	-.23	-.05	.07	-.06	-.03	.02	.35	.16

U definiranju prvog kvazikanoničkog faktora u prostoru socioemocionalnog statusa predškolske djece, kojeg su procjenjivali odgajatelji, sudjeluju ove varijable: stabilnog je i predvidljivog ponašanja, uvažava potrebe i mišljenja drugih, samo pristupa drugima, suosjeća s drugima, veselo je, vedro i spontano, spremno je na nova iskustva, prihvaćeno je od vršnjaka i omiljeno, prihvaća kritiku i prijekor, teži društvu druge djece, uvijek uvažava zahtjeve, ustrajno je i dovršava započetu aktivnost, nije plačljivo ako nema povoda, nema problema s odvajanjem od bližnjih, iskreno je, ne dolazi u sukob s drugom djecom i nema problema u govoru. Ovako sadržajno strukturiran kvazikanonički faktor upućuje na visoku razinu socijalne zrelosti za tu predškolsku dob djece, te neke indikatore pozitivnog emocionalnog razvoja djece. Poremećaji u socioemocionalnom razvoju nemaju značajne projekcije na ovaj kvazikanonički faktor.

Prvi kvazikanonički faktor u prostoru varijabli percepcije kompetentnosti roditelja za roditeljsku ulogu definiraju ove varijable: sigurnost roditelja o utjecaju na dijete, sigurnost da pravilno odgajaju dijete, sigurni su kao roditelji, imaju znanje o odgoju djeteta, više znanja im nije potrebno, imaju dobar odnos s djetetom, imaju uvjerenje da dobro postupaju s djetetom, ne misle da su mogli i drugačije, odgoj djeteta im nije teret, ne smatraju da je sve dato genetski, njihov utjecaj na dijete i pored drugih činioca (TV, vršnjaci, škola) nije malen.

U svezi sadržajne određenosti kompetentnosti kroz procijenjeno znanje, vještine i osobnu sigurnost u situacijama roditeljske uloge, a u slučaju ovog skupa varijabli prvog kvazikanoničkog faktora, vidljiv je jasan smjer koji ukazuje na percepciju kompetentnosti roditelja za odgoj djece.

Postojeće veze prvog promatranog kvazikanoničkog faktora upućuju na zaključak da je uz percipiranje kompetentnosti za odgoj djeteta moguće vezati i normalan tok i stupanj socioemocionalnog razvoja predškolskog djeteta i to naročito socijalnog razvoja djeteta.

U prostoru varijabli socioemocionalnog statusa predškolskog djeteta drugi par kvazikanoničkih faktora definiraju varijable: redovito u podređenoj poziciji, redovito ne pristupa drugima, redovito je stidljivo, suzdržano, mirno, pasivno, plašljivo i kad nema povoda za strah, nije verbalno agresivno, ne uništava stvari i ne dolazi u sukob s drugom djecom, prihvaća ponudene sadržaje i uvažava zahtjeve. Mogući zaključak je da se radi o povučenom djetetu koje izvršava samo zadane aktivnosti u predškolskoj ustanovi, koje i na razini socijalnog i na razini emocionalnog razvoja ukazuje na izvjesne probleme u razvoju.

U prostoru percepcije vlastite kompetentnosti roditelja za njihovu odgojnu funkciju drugi kvazikanonički faktor

definiran je percepcijom nužnosti više znanja roditelja da bi se pravilnije odnosili prema djetetu (smatraju da nemaju dovoljno znanja), percepcijom da im odgoj djeteta nije teret, uvjerenjem da je roditeljski utjecaj na dijete odlučujući za njegov razvoj, premda uz utjecaj TV, vršnjaka, škole, roditeljski utjecaj je mali, percepcijom da ih svaka greška koju naprave prema djetetu doista i pogodi. S obzirom na veličine projekcija pojedinih varijabli na ovaj dio para drugog kvazikanoničkog faktora, ovaj faktor bi se moglo imenovati faktorom percepcije nedovoljnog znanja roditelja za odgoj djece uz težnju roditelja da budu prisutni u odgoju djece. Čini se izvjesnim ovom faktorom dati i sadržaj nesigurnosti roditelja, možda čak i anksioznosti roditelja što se odražava i na dijete.

U osnovi veza između ova dva seta varijabli u drugom kvazikanoničkom faktorom čini se "leži" specifična nekompetentnost roditelja, njihova nesigurnost, odnosno socijalna zatvorenost. Takvu nekompetentnost moguće je povezati i specifičnim zahtjevima pojedinog djeteta u njegovu socioemocionalnom, naročito emocionalnom razvoju.

Treći kvazikanonički faktor u prostoru varijabli socioemocionalnog statusa predškolskog djeteta opisuju varijable: redovita agresivnost, verbalna agresivnost, sukob s drugima, vrijeđanje za svaku sitnicu, neradovoljnost, prisustvo problema kao što su tikovi, čupkanje kose, gruckanje noktiju, sisanje palca i drugo. Definiranju tog kvazikanoničkog faktora pridonose i varijable kao što su: redovito je potišteno i zabrinuto, nestabilnog je i nepredvidljivog ponašanja, redovito je destruktivno, nije prihvaćeno od vršnjaka. Imenujući ovaj faktor ostaje se u području poremaćaja na socijalnom i dijelom fizičkom planu razvoja predškolskog djeteta (Koller-Trbović, 1991).

Konstelacija trećeg kvazikanoničkog faktora u prostoru percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu čine ove varijable: uvjerenje da dijete nije zahtjevnije od druge djece, svi postupci roditelja su za dobro djeteta, ne razmišljanje što će se kasnije pokazati kao greška u odgoju djeteta, vjerovanju da im ne treba više znanja da bi se pravilnije odnosili prema djetetu, problem djeteta ne prenosi se na supruga/suprugu. Navedene varijable moguće je promatrati i kao svojevrsnu racionalizaciju roditeljske (ne)kompetentnosti za odgoj djece (odbijanje opterećenja roditeljskom ulogom), možda čak i nesigurnosti (odbijajući razmišljati o greškama).

Suštinu vezanosti ovog para kvazikanoničkog faktora (3), iako nije moguće sasvim jasno odrediti, ipak je moguće pretpostaviti neku specifičnu sliku (ne)kompetentnosti roditelja u sve složenijoj odgojnoj funkciji, naročito u odgoju djece koja pokazuju neke probleme u socijalnom, emocionalnom ili fizičkom planu razvoja.

Moglo bi se pretpostaviti i misao roditelja koja bi bila: dijete je takvo i takvo i tu ne mogu više ništa učiniti, nije do mene.

Četvrti kvazikanonički faktor u prostoru socioemocionalnog statusa predškolske djece definiarju varijable koje upućuju na odsutstvo poremećaja na fizičkom planu (navike), ali i na prisustvo poremećaja na emocionalnom planu (plačljivost, plašljivost, ljubomornost). Struktura prostora samopercepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu definirana je varijablama; ne ostavljam supruzi/gu problem s djetetom, potrebno mi je više znanja, nisam uvjeren da su svi moji postupci za dobro mog djeteta, moj utjecaj nije odlučujući za razvoj djeteta, po instinktu ne znam što je mom djetetu potrebno, moje dijete ne reagira isto na sve moje postupke. I u slučaju ovog para kvazikanoničkih faktora moguće je identificirati svojevrsnu nekompetentnost roditelja koja se izražava nesigurnošću u postupanju s djetetom, neznanjem i osobnim nesnalaženjem u roditeljskom poslu, odnosno nerazumijevanje dječjih emocionalnih reakcija.

Peti par kvazikanoničkih faktora u prostoru socioemocionalnog statusa predškolske djece karakteriziraju varijable neispoljavanja poremećaja prehrane, noćnog ili dnevnog mokrenja, te ispuštanja ili zadržavanja stolice, odnosno varijable stabilnog i predvidivog ponašanja, ne plačljivosti, iskrenosti, veselosti, spontanosti i sl. Moguće je ovaj faktor prepoznati kao faktor stabilnijeg emocionalnog razvoja djeteta.

U prostoru samopercepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu ovom paru kvazikanoničkih faktora pripadaju ove varijable: kada pogriješim to me ne smeta, ne razmišljam o greškama koje će se kasnije pokazati, po instinktu ne znam što je potrebno mom djetetu, ne mislim da sam mogao drugačije postupiti, svi moji postupci nisu za dobro mog djeteta, sigurna sam da pravilno odgajam dijete, moj je utjecaj velik i pored TV, vršnjaka, škole i sl., ono što smo dobili genima je važno. Kompetentnost saturirana navedenim varijablama vjerojatno odgovara nekom osobnom zadovoljstvu roditelja njihovim životom, odnosno njihovom pozitivnom slikom o sebi koju prenose i na područje roditeljstva kojim se suviše ne opterećuju, ali i ne prave ni previše grešaka jer izgleda da pravilno postupaju s djetetom i imaju dovoljno znanja.

4. DISKUSIJA

Diskusiju prethodno interpretiranih rezultata s obzirom da dobivene rezultate nije moguće usporediti sa sličnim ispitivanjima socioemocionalnog razvoja djece tako niske kronološke dobi i percepcije kompetentnosti njihovih roditelja za odgojnu funkciju treba izvesti

oprežno. Osrednje korelacije između parova ekstrahiranih kvazikanoničkih faktora, ne omogućavaju generalne zaključke o utjecaju roditeljske kompetentnosti na socioemocionalni razvoj predškolske djece (3 do 4 godine). Ipak iz prethodnih rezultata i slobodnije interpretacije pet parova kvazikanoničkih faktora (Tablica 4.) moguće je zaključiti kako se uz procjenu relativne "adekvatnosti" socioemocionalnog razvoja predškolskog djeteta od strane odgajatelja, veže veća kompetentnost roditelja za njihovu roditeljsku ulogu, vjeru u njihovo znanje, sigurnost u odgajanju i vjeru u sebe kao roditelja. Isto tako moguće je zaključiti da je uz percipirane probleme u socioemocionalnom razvoju djece moguće vezati i percipiranu nekompetentnost roditelja za odgojnu funkciju. Rezultati nameću pitanje - da li je kompetentnost roditelja "poljuljana" problemom socioemocionalnog razvoja djeteta?

Naravno, iz samo jednog uvida u kompleksan problem, nije moguće dati pravi odgovor. Ipak, neka istraživanja upućuju na zaključak kako osim promatranja djelovanja roditelja na dijete, moguće je promatranje usmjeriti i na djelovanje djeteta na ponašanje roditelja.

Kako se radi o percepciji kompetentnosti roditelja za roditeljsku ulogu gotovo na početku njihovog roditeljskog staža (djeca od 3 do 4 godine) kada se njihova kompetentnost očituje u zadovoljavanju dječjih fizioloških potreba, a tek manje na "ozbiljniju" odgojnu funkciju, dobiveni rezultati upozoravaju da je kompetentnosti roditelja potrebno dati veće praktično značenje. Naime, roditeljstvo u funkciji dobi djeteta (rana školska dob i/ili pubertet) predstavlja još složeniji zahtjev na roditelje da se na tom poslu snalaze ili imaju osjećaj potpune kompetentnosti. S pojavom većih problema u odrastanju djece i opiranju roditeljskom autoritetu za pretpostaviti je i slabiju kompetentnost roditelja. Kao što je već rečeno, kompetentnost roditelja očituje se u njihovom znanju, vještinama i djelovanju kroz njihovu osobnost. To bi značilo da je potrebno preispitati i roditeljske metode, sredstva, roditeljski stil odgajanja, roditeljsku komunikaciju s djetetom, te na osnovu svega zaključivati o relacijama roditeljskih varijabli na socioemocionalni razvoj predškolskog djeteta.

Zaključke koje je u odnosu na ove rezultate moguće donositi odnose se uglavnom na percipiranu kompetentnost majki. Kakvi bi rezultati bili da su se ispitivali očevi? Njihova kompetentnost za roditeljsku ulogu vjerojatno podliježe nekim drugim mehanizmima percepcije, koji su saturirani njihovom slikom o sebi općenito, a koja se gradi češće izvan obitelji nego u obitelji.

Općenito uzevši kompetentnost za roditeljsku ulogu je vjerojatno to veća što je veća opća kompetentnost

roditelja (i majki i očeva) na svim područjima njihovog života.

Tablica 4

Kvazi-kanonički faktori	Socioemocionalni status predškolskog djeteta	Kompetentnost roditelja za roditeljsku ulogu
I	- socijalna zrelost - elementi emocionalne zrelosti	- sigurnost roditelja u roditeljsku ulogu
II	- povučeno dijete - elementi socijalnih i emocionalnih teškoća u razvoju	- nedostatak znanja - prisustvo u odgoju - nekompetentnost u specifičnim potrebama djece
III	- agresivnost djeteta - tikovi i sl. - nestabilnost djeteta - poremećaji u socijalnom i fizičkom razvoju	- racionalizirana roditeljska nekompetentnost - nesigurnost
IV	- poremećaji na emocionalnom planu	- neznanje (trebaju više znanje) - nesigurnost u postupanju - nekompetentnost
V	- adekvatan emocionalni razvoj	- kompetentnost vezana za opću sliku roditelja o sebi i vjeri u svoje znanje

Promatrajući tablicu 4, njen desni dio, nameće se potreba razrađivanja postupka kojima bi se podizala sigurnost roditelja, povećala potrebna znanja, podučavalo o kvalitetnom bavljenju djetetom, vježbalo vještine potrebne u roditeljskom "rukovanju" djetetom, smanjivalo anksioznost roditelja (naročito onu izazvanu nemogućnošću pronalaska adekvatnog vođenja djeteta). Počeci rada s roditeljima u okviru eksperimentalne grupe, navedenog projekta, ukazuju na učinkovitost rada u skupinama roditelja koje rade na principu workshopa – radionica, gdje se izmjenjuju informacije s vježbanjem na osobnom iskustvu roditelja.

Kako je ovo područje istraživanja prilično zanemareno, a socioemocionalni razvoj predškolskog djeteta važan za budući razvoj mladog čovjeka, nužno je nastaviti ovakva istraživanja uz istovremeno podizanje kompetentnosti roditelja za njihovu ulogu, što je imanentan dio djelovanja predškolskih ustanova.

LITERATURA

- Bašić, J. i A. Žižak (1992): Teorijske postavke integralne metode u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima. Defektologija, 28, 1-2, 197-213.
- Bezinović, P. (1988): Samopercepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija vrednovanja vlastitog ja. Disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Glasser, W. (1988): Control Theory. Harper and Row Publishers, New York.
- Gordon, T. (1987): Družinski pogovori. (ur. A. Uranjek); Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Ljubljana.
- Gustović-Ercegovac, A. (1992): Prikaz skale percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu. Defektologija, 28, 1-2/2, 51-57.
- Koller-Trbović, N. (1991): Razvoj i poremećaji u ponašanju djece predškolske dobi. U: Studijski projekt "Evaluacija integralne metode u rad s predškolskom djecom i njihovim roditeljima". Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu (interni materijal).
- Maslow, A. H. (1982): Motivacija ličnosti. Nolit, Beograd.
- Petz, B. i sur. (1992): Psihološki rječnik. Prosvjeta, Zagreb.
- Toffler, A. (1970): Future shock. Bantam Books. Toronto, New York, London.

PARENTS COMPETENCE FOR PARENTAL ROLE AND SOCIAL AND EMOTIONAL STATUS OF PRESCHOOL CHILD

Summary

Social and emotional status was investigated on a sample of 168 children of both sex aged three and four on the basis of their educators' estimations. The parents' competence for the parental role was investigated on the basis of their own estimations. Results of the quasicanonical correlation analysis show the connection between these two areas. The connection is manifested in five pairs of quasicanonical factors.

Possible conclusion based on the results obtained suggests the connection between "normal" social and emotional child development and parental competence as well as the connection between disturbances in social and emotional development and specific incompetence of parents.

KEY WORDS: competence for parental role, social and emotional status of preschool child